

La primavera de 1938, un centenar de persones de l'entorn de Tortosa que fugien de la Guerra Civil es van acabar establint a Vic. Xavier Cateura, en

una sèrie de tres articles que publicarà EL 9 NOU, ressegueix aquell viatge, l'arribada a Vic i la seva implantació en una ciutat que van fer seva

i ja no van abandonar. Vuitanta anys després, la història dels tortosins explica els orígens familiars de moltes famílies vigitanes.

Cap a un destí desconegut

1. DE TORTOSA A VIC: La Guerra Civil va obligar a un exili forçós de desenes de veïns del Baix Ebre

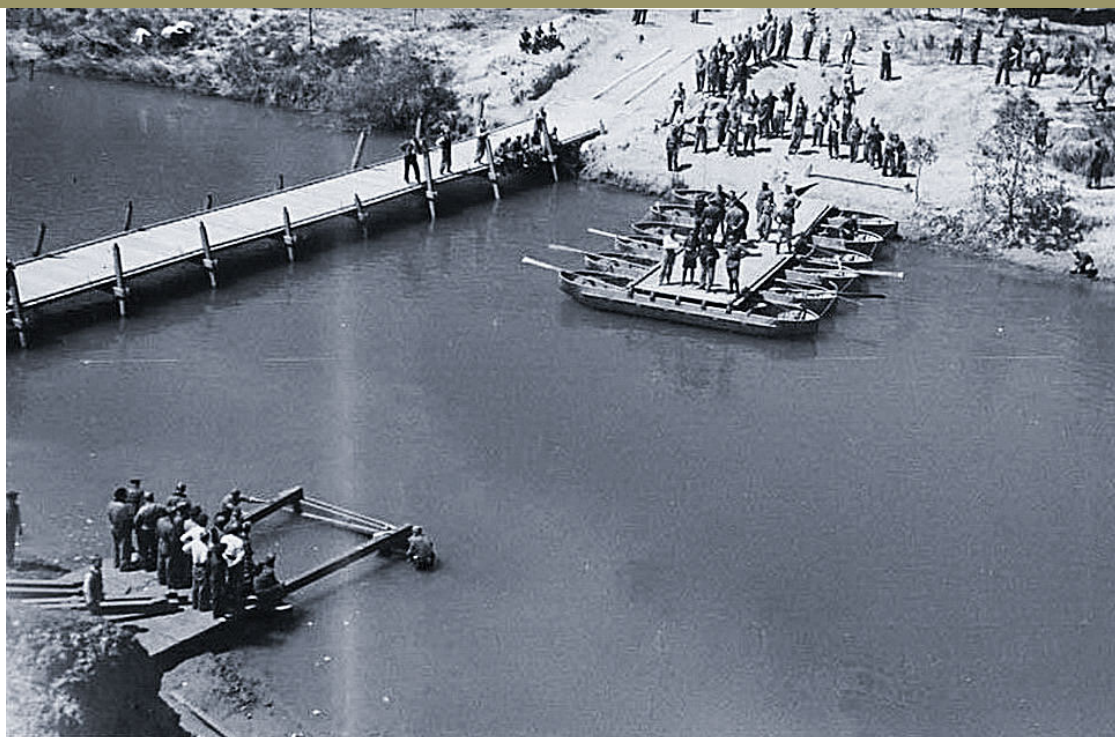


Xavier Cateura i Valls

A finals del segle XIX

l'explotació del bosc arribà al seu punt àlgid. Sense anar més lluny, la muntanya del Montseny era un dels indrets d'on es treia, entre d'altres productes, la fusta de roure, el glaç i sobretot el carbó d'alzina. A causa de la Primera Guerra Mundial, les importacions de carbó de coc anglès va patir una gran davallada i, en conseqüència, un fort increment del seu preu. Va ser llavors quan per la gran necessitat de carbó vegetal, de gran poder calorífic, la producció d'aquell bé tan preuat aleshores va créixer extraordinàriament i el massís es va omplir de piles carboneres. Allò va ser una crida a carboners sense feina d'altres indrets de Catalunya que no van dubtar a dirigir-se cap al Montseny per carbonejar a sou d'algun propietari, com ja havien fet els cerdans uns anys abans.

De Tortosa va ser d'on arribaren més carboners. Aquells homes que segons Guerau de Liost, qui tan bé va saber cantar el Montseny, deia: "Són malcarats i miren la gent, com uns infants". Aquí van aportar noves tècniques per a la cocció del carbó, l'anomenada "pila tortosina", o carbonera de manxa, diferent de la pila que s'havia fet aquí des de sempre. Però quan la feina afluixa i sobretot quan s'acaba, i la guerra europea també s'acabà, aquella bona gent del Baix Ebre va haver de resituar-se per trobar-ne una de nova per poder sobreviure. Alguns ja no feren el camí de tornada, es quedaren pels pobles de l'entorn i alguns formaren una família. Nous osonencs d'arrels tortosines.



Imatge del juliol de 1938, quan les tropes republicanes van creuar l'Ebre

Ara, per aquelles muntanyes del Montseny només hi queden visibles algunes plaques carboneres, amb petites restes i senyals que ens parlen d'un temps en què el bosc i la terra havia estat pleterica de vida, i les pedres de les antigues barraques dels carboners ens fan sentir el batec d'una feina ja oblidada.

Uns anys més tard, aquella migració de vora el riu Ebre es repetiria. Les circumstàncies, però, van ser ben diferents. Aquest cop van haver d'emigrar per força, obligats a deixar casa seva a correu, pujar a un camió amb la família i unes poques pertinences, sense ni tan sols saber on els portaven.

Van ser desplaçats, potser és millor dir que van ser foragitats de la seva terra, per una guerra que mai no hauria d'haver començat. Un conflicte que va servir a les forces feixistes com a camp de proves per a la Segona Guerra Mundial, que havia de començar només cinc mesos després d'acabada la d'Espanya. Aquella guerra civil, provocada per l'aixeca-

Al segle XIX hi va haver migració del Baix Ebre a les carboneres del Montseny

Anys més tard es repetiria, però per motius diferents: la guerra

Molts tortosins van ser obligats a pujar a un camió sense saber on anaven

ment d'una part de l'exèrcit contra el seu poble, va deixar els camps de batalla plens de morts i, de retruc, va causar una revolució social que pro-

vocaria més morts a la seva rereguarda.

Però situem breument la història d'aquells homes i dones, infants i avis, que van arribar a una terra desconeguda i que, amb els anys, molts d'ells van voler fer seva i ja no van abandonar-la, com veurem més endavant.

El març de 1938, el govern republicà havia ordenat la mobilització de les lleves de 1929 i 1940, i el 13 d'abril les de 1927, 1928, 1941. Al maig, encara va cridar les de 1922, 1923, 1924, 1925 i 1926, que va significar la mobilització d'uns 60.000 homes. També es va obligar a presentar-se els homes de més de 35 anys, coneguda com la lleva del "sac". Entre tots aquests homes que havien reclutat per anar al front hi havia els nois nascuts el 1920, que tenien 18 o 17 anys, coneguts com els de la lleva del "biberó". La majoria d'aquells xicots, a l'entorn dels quals només es parlava de rojos o de blancs, no sabien pas res de política, de feixisme, de comunisme, ni d'anarquisme. Eren nois que fins aleshores

treballaven en una fàbrica o a pagès per ajudar la família, o bé estudiaven. Tenien tota la vida per davant i els somnis necessaris per viure. Amb la guerra se'n va anar tot en orris, projectes de vida i de país.

Un home de Barcelona, pertanyent a l'exèrcit republicà, que durant la guerra va haver de passar per Tortosa, el 2 d'abril de 1938 escrivia en el seu dietari: "Fa llàstima de mirar aquest poble, principalment les parts de prop del riu, ja que fora del pont, que a pesar de tot segueix sencer, totes les cases del voltant estan a terra, sent molt difícil el pas pels carrers. Sols és transitable la carretera, i encara perquè han apartat totes les runes".

El 15 d'abril de 1938 la IV Divisió de Navarra, dirigida per Alonso Vega i les tropes mores del general Yagüe, que serà conegut com "el carniceiro de Badajoz", van arribar a la mediterrània per Vinaròs, dividint la zona republicana en dos. Va ser per aquelles dates quan els tres ponts sobre el riu Ebre a Tortosa foren destruïts per soldats dinamiters republicans per tal d'impedir que l'exèrcit franquista els travessés. Allò va significar la divisió del front de combat, els republicans al marge esquerre i els feixistes al dret, una divisió que duraria fins l'atac definitiu dels sollevats, el 13 de gener de 1939, que els permetria conquerir tot Catalunya.

Tortosa havia patit intensos i continuats bombardejos de l'aviació italiana i alemanya, que van resultar definitius per a la victòria franquista en la zona de l'Ebre. Els bombarders no van parar d'atacar una població civil desprotegida. Bombes de 500 quilos que ho aterraven tot, i bombes incendiàries que esborraven qualsevol mostra de vida. El bombardeig més espantós va ser aquell 15 d'abril, durà deu llargues i interminables hores. La d'aquell any va ser una vertadera Setmana Santa de passió

(Continua a la pàgina 21)

**FES-TE
SUBSCRIPTOR
D'EL 9 NOU**



**I GAUDEIX DELS
AVANTATGES DE SER
D'el9club**

**TRUCA AL
93 889 49 49
DEPT. DE SUBSCRIPCIONS**

(Ve de la pàgina 20)

per als pobres habitants de la ciutat, que quedà convertida en cendra.

A la segona quinzena d'abril del 38, la població va ser evacuada, ja que la ciutat quedà pràcticament destruïda. La seva gent va haver d'anar a refugiar-se a les muntanyes properes, per sobreviure com fos. El 5è Cos d'Exèrcit, comandat per Lís-ter, se situà dins de la ciutat per contrarestar l'atac dels feixistes, i Tortosa es va convertir en plaça militar.

Ernest Hemingway, que treballà com a corresponsal de guerra, havia arribat a Tortosa aquell mateix mes per cobrir la defensa republicana d'aquella zona, quan estava sent atacada per les tropes rebels. Les seves cròniques en són un testimoni.

El 25 de juliol de 1938, passades les 12 d'una nit sense lluna, i agafant per sorpresa l'enemic, una bona part de l'exèrcit fidel al govern de la República, comandat pel general Vicente Rojo, va iniciar el pas del riu Ebre entre Mequinensa i Amposta. Havia començat la que seria la batalla més cruenta de la Guerra Civil. Alguns histo-



A dalt a l'esquerra, els Stuka alemanys bombardejant Tortosa; a la dreta, a dalt, Hemingway, al front de l'Ebre, i a baix, La Pasionaria, el Campesino i el tinent coronel Manuel Tagüeña, cap del XV cos d'Exèrcit, abans de començar la batalla



riadors diuen que allò va ser una acció desesperada per detenir l'avanç franquista i donar la volta a la situació de desfeta de les forces republicanes. Altres diuen que

allò va ser una maniobra del govern per guanyar temps i aconseguir el suport internacional que necessitava, ja que veia propera una guerra a Europa.

Sigui com sigui, uns van guanyar aquella llarga batalla de desgast que va durar 155 dies, però tots perdrien la guerra. Es calcula que la batalla de l'Ebre va deixar 30.000

morts, 75.000 ferits, 15.000 presoners i unes 120.000 baixes entre els dos exèrcits. Durant els gairebé tres anys que va durar la guerra, es calcula que va provocar més de mig milió de morts, encara que potser mai s'arribarà a saber del tot quantes vides truncà. Un altre mig milió de persones van travessar la

Homes, dones, infants i gent gran van arribar a una terra desconeguda

frontera amb França, en una retirada que per alguns seria l'abandonament definitiu de la seva terra. I no oblidem els encara "desapareguts", els gairebé cent mil morts que esperen ser trets de les cunetes. Recordem: Espanya és el segon país, després de Cambodja, amb més morts en fosses.

Però, què va passar amb els homes, dones i criatures, veïns de Tortosa, obligats a deixar la seva casa i expulsats de les seves terres a causa de la guerra?...

PUBLICITAT Serveis

**PREINSCRIPCIONS
2019-2020
DEL 13 AL 24 DE MAIG**

el Bressol

ESCOLA BRESSOL MUNICIPAL DE SEVA

Per concretar hora
o per a més informació
us podeu posar en contacte
amb nosaltres:

Pg. Rafael Casanovas, 1 - 08553 Seva
Tel. 93 884 00 51

elbressol@seva.tv @ElBressoldeSeva



Solucions a mida i processos que sumen

Tecnologia làser d'alta velocitat amb fibra òptica per a tall de tub i xapa.
Tecnologia làser d'alta velocitat.
Tecnologia punxonadora amb màquina d'alta velocitat.
Tecnologia plegadora de 3 m i 6 eixos.
Tecnologia plegadora de 2,5 m i 2 m de 4 eixos.
Cèl·lula de plegat automatitzat per a longituds fins a 3 m (robot).
Soldadura robotitzada.
Taules de soldadura.
Corbadores i aplanadores de xapes.
Tall automàtic de tub.
Pintura amb epoxi.

**+Disseny
+Tall
+Plegat
+Soldat
+Muntatge
+Pintat
+Empaquetat
+Etiquetatge**



SAVVILARÓ
metall en evolució

C. Indústria 11-13
Pol. Ind. La Quintana
08504 - Sant Julià de Vilatorrada (BCN)
Tel. 93 888 81 78
www.savvilaro.com

La setmana passada s'explicava el context en què desenes de famílies de Tortosa i de l'entorn van haver de marxar. En el segon lliurament del

reportatge es repassen les vicissituds del viatge. La comitiva, amb camions militars, va anar a Barcelona i, després de passar per Granollers, es va

establir a l'antiga pelleria Gudiol de Vic, transformada en taller de producció de la indústria de guerra. Se'n va dir la colònia dels tortosins.

Començar una nova vida

2. DE TORTOSA A VIC: Desenes de famílies van pujar en camions militars sense saber on anaven



Xavier Cateura i Valls

Ja diuen que les desgràcies no venen

mai soles. I a Tortosa, la gent que suportava els efectes de la guerra ja feia temps, el 29 d'octubre de 1937 va patir una gran inundació provocada pel desbordament de l'Ebre. Van haver de marxar de casa cap a zones més elevades de la ciutat, per restar-hi durant dies. Molts veïns ho van perdre tot, les collites d'arròs, també. Quan el 5 de novembre les aigües van baixar, va ser tot un fangar que va durar dies i dies.

La situació va ser tan desesperada que l'alcalde accidental d'aquells moments va haver d'enviar un telegrama al president Companys: "Inundació catastròfica. Ebre té ciutat sense provisions, menjar de cap mena, població civil units a milers passatgers trens detinguts estació, pels carrers demanen menjar sense que puguem assistir-los. Precisa auxilis vostres: carn, farina, llet. Altrament serà impossible contenir poble famèlic dos dies sense menjar".

A causa dels intensos bombardejos de l'aviació i de l'artilleria feixista, que no parava de llançar projectils sobre Tortosa, i per la proximitat del front, les autoritats republicanes van ordenar l'evacuació de la població civil.

El 18 d'abril de 1938, les tropes italianes ja havien arribat al barri de Ferreries, on hi havia els Tallers Sales, una indústria metal·lúrgica fundada el 1870, dedicada a construir premses d'oli, bombes hidràuliques, molins, màquines de vapor, entre altres peces, i que havia arribat a tenir quasi dos-cents treballadors. En esclatar la guerra, l'empresa va ser confiscada pel govern i el seu personal, militaritzat. Des d'aleshores va passar a denominar-se Construcciones Navales y Terrestres, i va començar a produir material militar per proveir l'Exèrcit Popular de la República. Però, com que la situació bèl·lica anava a mal borràs per les forces republicanes i els tallers corrien perill de



el poble

Portantveu del Partit d'Esquerra Republicana de Catalunya

El desbordament del nostre riu Ebre

El riu Ebre surt del seu marge normal i inunda la gairebé meitat de la població de Tortosa. -- Les comarques riberenyes, les hortes, tot quan lindant amb el riu hi ha, ha quedat destruït per complet. -- Mercès a l'heroisme inigualable dels pescadors que vingueren amb llurs barques a socórrer la nostra ciutat i comarca, no es lamenta cap desgràcia personal. Col·laboraren a aquesta tasca la Creu Roja local i el Cos de Bombers. -- Els estralls materials són inapreciables i incalculables. -- El nivell màxim de les aigües l'alcancaren el divendres, a les 11 hores, a Fayó, que aconseguiren una altura de 10,82 metres, retornant al seu cauce normal el dia 3, amb l'altura regular de 5,20 metres. -- Cal remarcar l'esforç esgotable de les nostres autoritats, que en tot moment han estat al seu lloc i han complert llur deure d'una manera fins i tot heroica.

LA RIUADA PASSADA

Enmig de les circumstàncies de guerra i privació que vivim, la riuada aquesta ha tingut efectes catastròfics

Després del mal, ens sorprenem l'altura del nostre riu i la veïnat de Fayó, Tamarit i durant el curs del 25 rebrem excessivament notícies des de Fayó, del desbordament del riu. Negre Pallaresa i Segre

Tortosa, dissabte 6 novembre 1937
ANY XXXVI NÚM. 4.942
REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
CERVANTES, 10 - TELÉFON 142
FRANQUEIG CONCERTAT

A dalt, efectes dels bombardejos sobre la ciutat de Tortosa i, a sota, reproducció de la notícia d'El poble en què s'informava del desbordament del riu Ebre

caure en mans de l'enemic, els treballadors de l'antiga foneria Sales també van haver de marxar de la ciutat. Era primordial salvaguardar la producció bèl·lica.

Aquell abril, des de Tortosa, Hemingway escrivia: "Damunt dels nostres caps, al cel alt i sense núvols, flota rere flota de bombarders volava amb estrèpit sobre Tortosa. Quan van deixar caure el sobtat fragor de les seves càrregues, la petita ciutat a la vora de l'Ebre va desaparèixer en un creixent núvol de pols groga. La pols no va arribar a posar-se, ja que van arribar més bombarders i, finalment, va surar com una boira groguenca

sobre tota la vall de l'Ebre. Els grans bombarders Savoia-Marchetti brillaven al sol, blancs i platejats, i quan un grup s'allunyava, un altre el substituïa".

A finals de 1937, prop d'una cinquantena de camions militars foren carregats amb la maquinària i el material dels tallers, per traslladar la producció cap a un indret declarat secret. Els treballadors, mecànics, fresadors, fusters, pintors, etc., foren obligats a marxar amb aquella expedició conjunta amb les seves famílies i els atuell que van poder arreplegar. Així va començar un viatge de tres dies enmig dels perills de la guerra aèria

A Tortosa, a més dels efectes de la guerra hi va haver una gran inundació

A finals de 1937, uns 50 camions militars marxen cap a un destí declarat secret

Hi carreguen maquinària, però també desenes de famílies. Tres dies de viatge

Van a Montjuïc i, després, cap a Granollers i Vic, on s'instal·len a la pelleria Gudiol

i amb destí desconegut. Un altre efecte d'aquella guerra fratricida: ara expulsava de casa unes quantes famílies de Tortosa i dels pobles de

l'entorn. Va ser un viatge llarg, feixuc i perillós pels atacs de l'enemic, ple d'incidències, però finalment van arribar a la capital catalana. Es van concentrar a Montjuïc, i la caravana hi va romandre un parell de dies, tot esperant els camions que pel camí havien patit alguna avaria. Allà, homes, dones i criatures van poder finalment menjar alguna cosa, després del llarg recorregut fet per carreteres assolades per la guerra.

Un cop reunits de nou tots els camions, sortiren de Barcelona en direcció cap a l'interior del país. Passaren per Granollers, on van fer marrada, i un cop allà els van informar que havien de seguir el viatge en direcció a Vic. Arribats a aquesta ciutat, la corrua de camions fou dirigida als afores, cap a la carretera de Manlleu, prop de la qual, als terrenys del mas Berguedà, hi havia l'edifici de l'antiga pelleria dels Gudiol, prou gran per poder-hi muntar els tallers i seguir produint material per a la guerra.

No cal tenir massa imaginació per intuir com devien haver de viure aquelles famílies allà, en unes naus sense condicions per ser habitades. Homes, dones i criatures conviuen en un espai insalubre i sense les mínimes condicions de vida ni d'higiene. Segons l'historiador Joan Otero, eren 129 persones, 31 matrimonis (amb 39 nens i nenes, 42 dones i 48 obrers). Més de cent persones, doncs, convivint sense cap intimitat. Amb el temps es van poder anar arreglant i compartimentant aquell espai del pis superior de l'edifici. Cada família en un àmbit tancat, a falta d'obra, amb uns llençols.

Diuen que a la ciutat, l'arribada dels forasters de vora l'Ebre no va ser ben rebuda per tothom. Feia temps que a Vic hi havien arribat refugiats d'altres llocs de la península, assetjats per la guerra o perquè els seus pobles havien estat ocupats per les forces rebels. Ara veien arribar uns camions carregats amb més refugiats de totes les edats, que alguns miraven de reüll, perquè els veien com a "rojos".

L'abril de 1938, Carme Ferré amb la seva filla de 2 anys marxaven de Cambrils, on s'havien refugiat a causa dels bombardejos sobre Tortosa, cap a Vic. Van fer

(Continua a la pàgina 23)

(Ve de la pàgina 22)

el viatge en un dels camions que anaven a recollir màquines i més material als tallers abandonats de Tortosa per traslladar-los a Vic.

El cap de família havia arribat a la ciutat a finals de l'any anterior amb l'expedició de camions. L'home, Josep Gombau i Valls, que era mecànic, no havia volgut que l'acompanyessin sense haver vist abans on els portaven i amb quines condicions es trobarien.

Aquella família, però, fou enviada cap a Malla i allotjada al Ricart, perquè el propietari havia fugit i la casa havia estat requisada. Allà hi van residir durant un temps unes vuit famílies, mentre els homes cada dia anaven a peu o amb bicicleta a treballar als tallers de Vic. Aquella antiga adoberia, ara tallers mecànics per a la indústria de guerra, ben aviat fou coneguda a la ciutat com la colònia dels tortosins.

Tres de les dones d'aquells obrers, que van marxar de casa seva estant embarassades, van tenir els seus fills a Vic. Una altra, l'octubre de 1938, va tenir bessons al Ricart de Malla, els petits



Soldats republicans en l'ofensiva de l'Ebre

Josep M. i Lluís M. Sol i Sans.

Mentre Tortosa era convertida en un munt de runes i l'Ebre transformat en un riu tenyit de sang, les tropes rebels conquerien la ciutat. Enmig de detonacions i canonades cada cop més llunyanes, els crits i les cançons dels conqueridors s'escampaven per una ciutat fantasma

d'on la gent havia fugit. En un dels carrers, entre pedres d'edificis destruïts, ferros retorçats i fustes cremades, un grup de soldats "nacionals" cantaven una cobla composta per un falangista, que també es ballava en una jota: "Cuando llegues a Tortosa / Ebro del color de sangre, / verás las olas ves-

La nau, ara taller de la indústria de guerra, es coneix com la colònia dels tortosins

A la ciutat l'arribada dels tortosins no va ser ben rebuda per tothom

Al Ricart, casa que havia estat requisada, hi vivien vuit famílies

tidas / del color de la Falange"... Les tropes del general Franco entraren a la capital de Catalunya el 26 de gener de 1939; pocs dies més tard, el 10 de febrer, arriben a la frontera francesa.

La guerra, però, no s'havia acabat. Madrid, després de vint-i-vuit mesos de setge per part dels feixistes, enca-

ra resistia. I mentre uns celebraven cantant i ballant una jota haver conquerit la ciutat de Tortosa, lluny d'allà encara es podia escoltar com alguns cantaven, ara amb molt poc entusiasme: "Los moros que trajo Franco / en Madrid quieren entrar / mientras queden milicianos / los moros no pasarán"...

Però van passar. I el 28 de març, Madrid era ocupada per l'exèrcit rebel. Acabava així una guerra que havia durat trenta-tres llargs mesos, i començava una nova dictadura militar que havia de durar quasi quaranta anys.

A Vic, com a totes les ciutats i pobles de Catalunya, es va patir una llarga postguerra. Aquells primers anys van estar marcats per la repressió contra els enemics, reals o no, del nou règim. Tothom era sospitós.

Alguns d'aquells tortosins arribats a Vic no van quedar pas al marge de les sospites, ja que foren reclamats des de la seva ciutat per passar comptes de la seva actuació durant la República. Tothom necessitava un aval com a addicte al "Glorioso Movimiento Nacional". I si no el tenies...

PUBLICITAT Serveis

VISTA OPTICA

ulleres progressives
free form

muntura + lents ANTIREFLECTORES

abans ~~297€~~

149€

ADAPTACIÓ GARANTIDA

Disposes de 30 dies de garantia d'adaptació a les teves ulleres progressives

CIL ±4 ESF ±6

segones
ulleres progressives

50€

TRANSPARENTS o DE SOL

mateixa graduació

Al tercer i darrer capítol del reportatge sobre els tortosins de Vic s'hi explica que, després d'haver-hi arribat de forma forçosa l'any 1937, la

majoria s'hi van quedar a viure un cop acabada la guerra. El 1945 més de cent persones tenien el domicili als tallers instal·lats a l'antiga pelleria

Gudiol. Després, alguns van anar als pisos Sánchez Arjona. Encara viuen a Vic sis homes i tres dones que hi van arribar essent unes criatures.

Vic, la nova casa dels tortosins

i 3. DE TORTOSA A VIC: Molts dels que van arribar-hi l'any 1937 es van quedar a viure a la capital d'Osona la resta de la seva vida



Xavier Cateura i Valls

A la ciutat de Vic, després de l'entrada

de les tropes franquistes, el 2 de febrer de 1939, la gent intentava sobreviure com podia en una postguerra de fam, estraperlo i misèria. Si la vida era difícil pels vigatans, més ho era per aquella colla de refugiats arribats de vora l'Ebre que ara veien davant seu un futur sense feina ni mitjans de vida.

La llengua catalana va ser prohibida, mentre proliferaven les denúncies, consells de guerra, desterraments, confiscacions, empresonaments, por... I no gaire lluny, al camp de la Bota, se seguia afusellant homes i dones després d'un judici sense cap garantia.

Tornar a Tortosa era pràcticament una fita massa difícil. La ciutat havia estat massacrada pels bombardejos i la cruenta batalla que hi havia hagut en tota la zona del riu Ebre feia molt difícil l'enyorat retorn a la seva terra. I és que, com diu la dona d'una de les famílies que es va quedar a Vic: "Tot Tortosa, acabada la guerra, era com un escarabat, tothom anava de negre". La ciutat estava desfeta, tot eren runes, tot s'havia de refer, cases i vides.

En acabar la guerra, els tallers de Construcciones Navales y Terrestres van passar a ser de Moreta i Anglada, i més endavant dels germans Joaquim i Xavier Bau i Nolla, que van conservar el nom de l'empresa. Joaquim Bau, que havia sigut ministre de Comerç i Proveïments de Franco durant la guerra, va nomenar com a gerent dels tallers de Vic el també tortosí Lluís Daufí i Zaporta, que abans de la guerra havia treballat per una empresa d'en Bau al poble de Tardienta. Durant la guerra havia estat empresonat, salvant-se de ser afusellat per un grup dels que en deien "incontrolats". Poc temps abans que acabés, es va estar a l'antic convent de Sant Tomàs de Riudeperes, tenint cura d'una colla de nois i noies de diversos punts de la península que hi estaven refugiats. Durant la



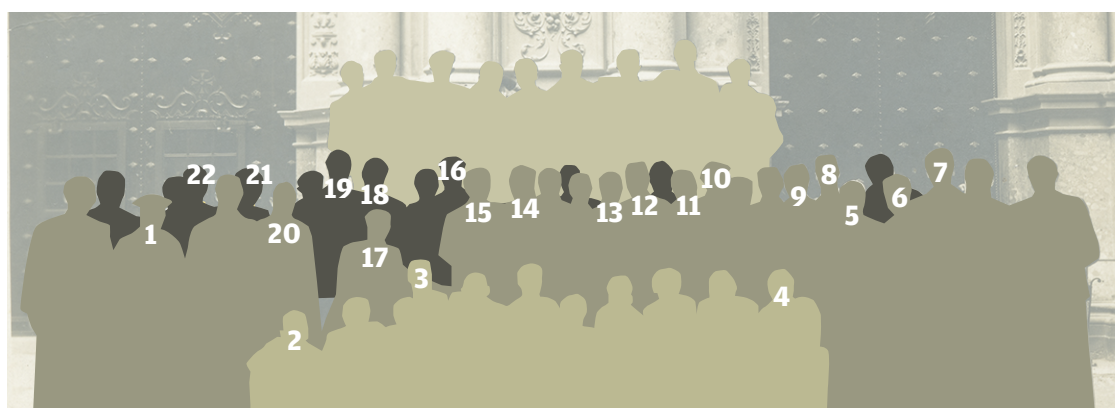
Treballadors de Construcciones Navales y Terrestres davant la portalada de la basílica de la Mare de Déu de Montserrat, el 20 d'abril de 1940: 1. Joan B. Lapeira Aragonés; 2. Manolo Canalda Prades; 3. Bautista Lapeira Aragonés; 4. Josep Vila Estrada; 5. Josep Colom Ollé; 6. Joan Piñol Monclús; 7. Joaquim Martí Catxot; 8. Paco Sales Gellida; 9. Ramon Mola Vidiella; 10. David Canalda Gil; 11. Josep Gombau Valls; 12. Lluís Daufí Zaporta; 13. Pascual Bellido Marco; 14. Francisco Pla Comí, 'Llampo'; 15. Rafael Canalda

festa del 18 de juliol de 1942, els treballadors van organitzar un homenatge al Sr. Daufí, en testimoni de gratitud i afecte.

El 1945, un total de 104 persones tenien el seu domicili a la colònia tortosina.

Més endavant aquells tallers van passar a mans d'en Moreta, de Sant Hipòlit de Voltregà, que feia societat amb un tal Anglada de Barcelona. Després passaren a ser dels Tallers Serra de Manlleu, que va fer societat amb una empresa nord-americana. Fins que el 1967 foren comprats per la família Girbau. Avui dia encara es pot veure una part de l'antic edifici de Can Gudiol prop de la carretera de Manlleu.

Als tallers de Vic hi va haver tortosins fins als anys 70. Alguns, pocs, malgrat les dificultats del moment, havien volgut tornar a la seva ciutat. Però la majoria dels que havien arribat a finals de 1937 es quedarien a viure a Vic la resta de les seves vides. A poc a poc, havien anat deixant els locals dels tallers, on al final s'hi havien



Arasa; 16. Pepe Mola Bernadó; 17. Manuel Lleixà Roc; 18.- Alfredo

Blasco; 19. Josep Armengol Roig, 'Macai'; 20. Pepe Sales Gellida; 21.

Paco Sales Gellida; 22. Manuel Mauri Sec

Acabada la guerra, van nomenar gerent dels tallers de Vic Lluís Daufí i Zaporta

Van fondre beines d'armes per fer una imatge de la Mare de Déu de la Cinta, la patrona

El 1945, 104 persones tenien el seu domicili a l'antiga fàbrica de Can Gudiol

construït uns habitatges per als treballadors, per anar a viure en pisos amb unes condicions més dignes. Alguns van anar a viure al bloc d'habitatges coneguts com els de

"Sánchez Arjona", nom del que havia sigut ministre de l'habitatge del govern franquista.

Però aquells "rojos", com massa sovint anomenaven alguns vigatans les famílies que arribaren de vora l'Ebre, no oblidaren pas mai la seva ciutat ni la seva patrona, la Mare de Déu de la Cinta. Amb les beines de Màuser que havien fabricat per a l'exèrcit popular de la República, en van fer una fosa per a la imatge que havien encarregat a l'escultor tortosí Ricardo Cerveto, que en va fer el motllo. I l'1 de setembre de 1940, festa de la Cinta, van col·locar davant la porta dels tallers la imatge, que va beneir el bisbe Pirelló. Avui aquella imatge és a l'església del Remei.

M'expliquen que el primer any de la festa hi va anar Mn. Domingo Federico Cervera, canonge de la catedral de Tortosa, i que hi va haver missa solemne al matí i processó a la tarda. Al vespre, a la plaça davant dels tallers, s'hi va celebrar un ball popular al qual van assis-

tir alguns vigatans.

Una d'aquelles xiquetes, ara mare de família, explica que els treballadors havien construït una cucafera, que sortia la vigília de la festa de la Cinta, mentre les pubilles tortosines repartien el "panoli". I a tall d'anècdota, recorda que amb la gent que va sortir de Tortosa en plena guerra, també hi va arribar un gos, aleshores un cadell, al qual cridaven amb el nom de Fai. Un nom que, un cop acabada la guerra, és clar, li van haver de canviar pel de Blai, que al gos li devia sonar igual. Fins i tot una cosa tan senzilla com aquesta podia comportar problemes a l'amo d'un animal. Un home que havia posat els noms de Lenin i Trotski a les seves mascotes va ser empresonat durant mesos com a sospitós de ser comunista. Així anaven les coses...

Aquells bons operaris es van haver de ressituar, molts van poder seguir fent el seu ofici, però ara arrançant maquinària tèxtil, torns, etc.

(Passa a la pàgina 21)

(Ve de la pàgina 20)

Vic va voler dedicar un record a tots aquells homes i dones que en unes condicions tan difícils van ser desplaçats a la força de casa seva i van arribar a la ciutat. L'Ajuntament va inaugurar un espai verd prop d'on havien treballat, i el van anomenar parc dels Tortosins. Era tanta la relació d'amistat entre tortosins i vigatans que el 1983 van fundar una associació que duia per nom Colònia Tortosina. No endebades alguns d'aquells nois i noies que van arribar amb els seus pares a la capital d'Osona en aquella caravana de camions van formar una família. Avui dia, encara viuen a Vic sis dones i tres homes que van arribar sent unes criatures i que quan es troben rememoren aquells anys difícils. Ells, juntament amb els que van néixer aquí, i els seus descendents, són els vigatans-tortosins, com se'ls ha anomenat. Se senten orgullosos quan encara els anomenen "tortosins", i quan

Calia vigilar fins i tot els detalls: un gos que es deia Fai el van rebatejar com a Blai

visiten Tortosa defensen la seva arrel vigatana. Però, qui van ser aquells obrers tortosins? Gràcies a persones que tenen cura de guardar vells i preuats records, com fotos, postals, cartes i papers diversos, és que podem donar una relació dels noms dels homes que havien treballat als tallers de Vic (vegeu peça complementària), on s'especifica la tasca que hi feien. La majoria eren fills de Tortosa, però també n'hi havia de Reus, Roquetes, Tarragona, l'Ametlla de Mar, o de pobles de les demarcacions de Terol, València i Castelló. Potser la relació no és completa, o pot ser que alguns cognoms no fossin transcrits correctament, però paga la pena de reivindicar els noms i la vida d'aquells treballadors que van arribar a Vic en un dels moments més tràgics de la nostra història recent.

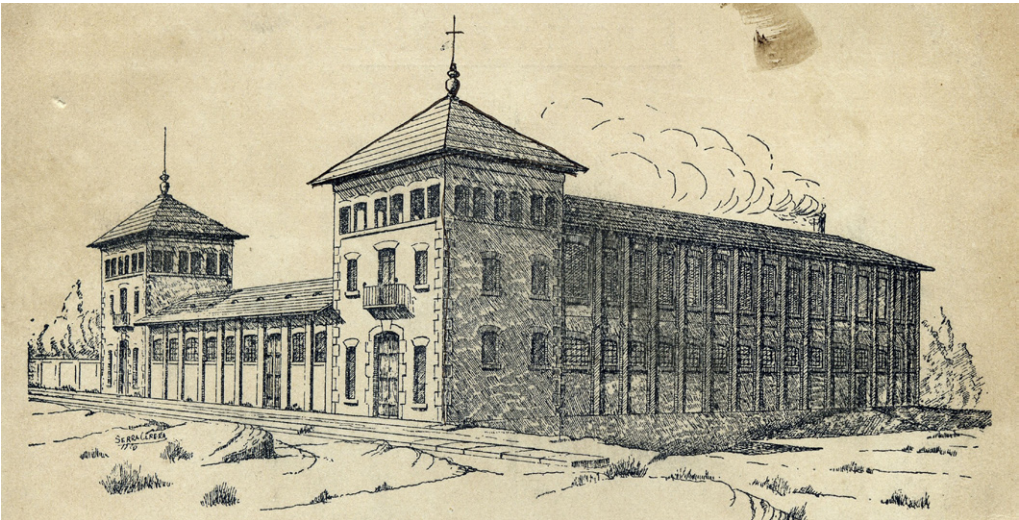
Avui, vuitanta anys d'acabada la guerra, mentre algunes famílies encara esperen trobar les restes dels seus caiguts en aquelles terres, sobre una de les pilastres de l'antic pont sobre el riu, dit de la Cinta, encara es pot veure el monument a la Bata-lla de l'Ebre que el general Franco va inaugurar l'any 1966.



Benedicció de la imatge de la Mare de Déu de la Cinta, a l'exterior dels tallers, a càrrec del bisbe Joan Perelló



Tortosins davant l'ermita de Puig-l'agulla amb el gos Fai, rebatejat com a Blai. 1. Josep Cano Buj; 2. Josep Gombau Valls; 3. Carme Ferré Ripoll; 4. Pedro Risa Tejedor; 5. No s'ha pogut identificar; 6. Dolores Tejedor Gimerà; 7. Domingo Risa Blanch; 8. Carme Ferré Fortuny; 9. Dolors Moreso Comí; 10. M. Cinta Boluña Noé; 11. Pepe Sales Gellida; 12. Carme Cano Bel; 13. M. Cinta Risa Tejedor; 14. Nati Dauí Moreso; 15. Carme Gombau Ferré; 16. Josep Sales Boluña; 17. Mercè Dauí Moreso; 18. Maria Carme Sales Boluña; 19. El gos Blai



Edifici de la pelleria dels Gudiol. Dibuix de l'any 1920, de Lluís Serra Cirera



A l'esquerra, treballadors ballant una jota a la festa d'inauguració de la imatge de la Mare de Déu de la Cinta i a la dreta, festa davant els tallers de Construcciones Navales y Terrestres

Relació d'alguns dels treballadors de la "Colònia tortosina" de Vic

Nom	Ofici
Amador Andreu Fontcuberta	paleta
Joan Arasa Cid	ajustador
Josep Armengol Font	jornaler
Josep Armengol Roig	torner
Gonçal Ballés Castellà	ajustador
Josep Bandellora Salanguera	mecànic
Josep Batiste Altadill	aprenent
Francisco Batiste Altadill	torner
Pascual Bellido Marco	fuster
Josep Bernal Chavarria	mecànic
Alfredo Blasco Pérez	mecànic
Rafael Canalda Arasa	torner
David Canalda Gil	ferrer
Manuel Canalda Prades	mecànic
Josep Cano Buj	mecànic
Josep Casadevall Bartrons	mecànic
Josep Codinach Icart	mecànic
Josep Colom Ollé	fonador
Lluís Dauí Zaporta	gerent
Manuel Escoda Pascual	ajustador
Josep Forés Martí	torner
Ramon Garcia Gisbert	mecànic
Joan Garcia Gisbert	pintor
Ramon Garcia Sales	mecànic
Josep Gombau Valls	ajustador
Josep Grau Aguiló	escrivent
Joan B. Lapeira Aragonés	esbravador
Martí Lapeira Aragonés	fonador
Apol·loni Lapeira Aragonés	mecànic
Manuel Lleixà Roc	mecànic
Joaquim Martí Catxot	torner
Enric Martín Perales	mecànic
Joan Mauri Bellambí	ajustador
Manuel Mauri Sech	mecànic
Manuel Mola Bernadà	fonedor
Josep Mola Bernadó	aprenent
Josep Mola Vidiella	fonedor
Ramon Mola Vidiella	fonador
Manuel Montesó Balagué	aprenent
Dámaso Nandez Gamio	mecànic
Francisco Navarro Colomer	mecànic
Joan Piñol Monclús	mecànic
Francisco Pla Comí	ajustador
Domingo Risa Blanch	ajustador
Joan Roger Batista	fonador
Josep Sales Gellida	comptable
Francisco Sales Gellida	mecànic
Josep Vila Estrada	mecànic
Víctor Vilà Vilalta	mecànic
Miquel Vilaseca Nono	mecànic
Ramon Vivet Codina	aprenent